ECLI:LV:AT:2023:0131.11221025221.9.L
Lieta Nr. 11221025221, SKK-86/2023
Krimināllietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
LĒMUMS
Rīgā 2023. gada 31. janvārī

Senāts šādā sastāvā: senatore referente Inese Laura Zemīte, senatori Anita Poļakova, Aivars Uminskis

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar Rietumzemgales prokuratūras prokurores Sandras Mīļās kasācijas protestu par Zemgales apgabaltiesas 2022. gada 17. oktobra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Zemgales apgabaltiesas 2022. gada 17. oktobra spriedumu, atkārtoti izskatot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā /pers. A/ un aizstāves Mārītes Kozlovskas apelācijas sūdzībām, Zemgales rajona tiesas 2021. gada 21. jūlija spriedums atcelts daļā par /pers. A/ noteikto sodu par diviem Krimināllikuma 180. panta pirmajā daļā un vienu Krimināllikuma 15. panta ceturtajā un 180. panta pirmajā daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu un saskaņā ar Krimināllikuma 50. panta pirmo un otro daļu noteikto galīgo sodu.

Ar minēto spriedumu apsūdzētais /pers. A/ sodīts pēc Krimināllikuma 180. panta pirmās daļas (noziedzīgais nodarījums izdarīts 2021. gada 27. februārī) ar probācijas uzraudzību uz 1 gadu; pēc Krimināllikuma 15. panta ceturtās daļas un 180. panta pirmās daļas – ar probācijas uzraudzību uz 7 mēnešiem; pēc Krimināllikuma 180. panta pirmās daļas (noziedzīgais nodarījums izdarīts 2021. gada 21. martā) – ar probācijas uzraudzību uz 1 gadu.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50. panta pirmo un otro daļu galīgais sods /pers. A/ noteikts probācijas uzraudzība uz 2 gadiem.

Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

[2] Par Zemgales apgabaltiesas 2022. gada 17. oktobra spriedumu Rietumzemgales prokuratūras prokurore S. Mīļā iesniegusi kasācijas protestu, kurā lūdz atcelt minēto spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kasācijas protestu pamato šādi argumenti.

[2.1] Apelācijas instances tiesa, nosakot apsūdzētajam sodu, nav ņēmusi vērā Krimināllikuma pārejas noteikumu 25. punktu, nepareizi piemērojusi Krimināllikuma 5. panta otro daļu, tādā veidā pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 511. panta otrās daļas pārkāpumu, kas novedis pie prettiesiska nolēmuma un ir pamats sprieduma atcelšanai šajā daļā, proti, par Krimināllikuma 180. panta pirmajā daļā paredzētiem noziedzīgiem nodarījumiem apsūdzētajam /pers. A/ tiesa noteikusi sodu, kāds noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas laikā nebija paredzēts Krimināllikuma 180. panta pirmās daļas sankcijā.

[2.2] Apelācijas instances tiesa nepamatoti noraidījusi prokurores rakstveida viedoklī pausto lūgumu skatīt lietu mutvārdu procesā un noteikt tiesu medicīnisko ekspertīzi, lai noskaidrotu, vai apsūdzētā veselības stāvoklis pieļauj izciest sodu brīvības atņemšanas vietā.

Motīvu daļa

[3] Senātam ir jāsniedz atbilde uz jautājumu, vai apelācijas instances tiesa par noziedzīgajiem nodarījumiem, kas izdarīti līdz 2021. gada 31. decembrim, apsūdzētajam noteikusi Krimināllikuma 180. panta pirmajā daļā paredzēto pamatsodu.

[3.1] Senāts konstatē, ka apelācijas instances tiesa ir atcēlusi pirmās instances tiesas spriedumu daļā par /pers. A/ noteikto brīvības atņemšanas sodu par izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem un par galīgo sodu. Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka ieslodzījuma vietā apsūdzētais /pers. A/ var tikt pakļauts tādām ciešanām, kas sasniedz necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās slieksni, un tādēļ viņam nav nosakāms Krimināllikuma 180. panta pirmās daļas sankcijā paredzētais sods – brīvības atņemšana. Izvērtējusi lietā konstatētos sodu ietekmējošos apstākļus kopumā, tajā skaitā ziņas par apsūdzētā personību, apelācijas instances tiesa atzinusi, ka /pers. A/ nosakāms sods – probācijas uzraudzība.

Kā tiesisko pamatojumu pamatsoda – probācijas uzraudzības – piemērošanai apelācijas instances tiesa norādījusi Krimināllikuma 5. panta otro daļu, 38.[1] panta otro daļu un 180. panta pirmo daļu likuma redakcijā no 2022. gada 1. janvāra.

Senāts norāda, ka Krimināllikuma 180. panta pirmā daļas (likuma redakcijā, kas bija spēkā noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas laikā 2021. gada 21. februārī, 21. un 25. martā) sankcija par šo noziedzīgo nodarījumu paredz sodīt ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

Krimināllikuma 5. panta pirmā daļa noteic, ka nodarījuma (darbības vai bezdarbības) noziedzīgumu un sodāmību nosaka likums, kas bijis spēkā šā nodarījuma izdarīšanas laikā. Minētā panta otrā daļa noteic, ka likumam, kas atzīst nodarījumu par nesodāmu, mīkstina sodu vai ir citādi labvēlīgs personai, ja vien attiecīgajā likumā nav noteikts citādi, ir atpakaļejošs spēks.

A r 2020. gada 17. decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā", kas stājās spēkā 2022. gada 1. janvārī, Krimināllikumā ieviests pamatsods – probācijas uzraudzība, tajā skaitā Krimināllikuma 180. panta pirmajā daļā. Kārtība, kādā tiek piemērots pamatsods – probācijas uzraudzība – noteikts Krimināllikuma pārejas noteikumu 25. punktā.

Atbilstoši Krimināllikuma pārejas noteikumu 25. punktam pamatsodu – probācijas uzraudzību – sāk piemērot ar 2022. gada 1. janvāri pilngadīgām personām, kuras izdarījušas šā likuma 126., 130., 130.[1], 174., 248.[2], 253.[2] un 340. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu pēc 2021. gada 31. decembra, un nepilngadīgajiem, kuri izdarījuši jebkuru šā likuma sevišķajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu pēc 2021. gada 31. decembra.

Likumprojekta anotācijas 3. punktā norādīts, ka „šāds pārejas noteikums ir nepieciešams, lai, stājoties spēkā grozījumiem Krimināllikumā, probācijas uzraudzību kā pamatsodu jau sākotnēji būtu iespējams piemērot nepilngadīgajiem par jebkāda veida noziedzīgiem nodarījumiem, bet pilngadīgajām personām par tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību un atkarību izraisošu vielu lietošanu." (13. Saeimas likumprojekta Nr. 356/Lp13 „Grozījumi Krimināllikumā" anotācija).

No minētās likumprojekta anotācijas izriet, ka probācijas uzraudzību kā pamatsodu sākotnēji nav iespējams pilnībā attiecināt uz visām pilngadīgajām personām, tādēļ noteikta tā pakāpeniska piemērošana, un tas saistīts ar Valsts probācijas dienestu noslodzi, kapacitāti un nepieciešamo papildu finansējumu, lai šādu pamatsodu noteiktu pilngadīgiem apsūdzētajiem par jebkāda veida noziedzīgiem nodarījumiem.

Turklāt ar 2021. gada 6. jūlija likuma grozījumiem Krimināllikuma 139. panta otrās daļas, $139.^1$ panta pirmās un otrās daļas, 141. panta $2.^1$ daļas, $195.^2$ panta $2.^1$ daļas, $221.^6$ panta un $239.^1$ panta pirmās daļas sankcijas papildinātas ar jauno pamatsodu – probācijas uzraudzību – un pārejas noteikumi papildināti ar 26. punktu, atbilstoši kuram grozījumi šā likuma 139. panta otrās daļas sankcijā, $139.^1$ panta pirmās un otrās daļas sankcijā, 141. panta $2.^1$ daļas sankcijā, $195.^2$ panta $2.^1$ daļas sankcijā, $221.^6$ panta sankcijā un $239.^1$ panta pirmās daļas sankcijā par pamatsodu – probācijas uzraudzību – stājas spēkā 2022. gada 1. janvārī.

No priekšlikumiem likumprojektam Nr. 971/Lp13 „Grozījumi Krimināllikumā" par pārejas noteikumu papildināšanu ar 26. punktu secināms, ka secināms, ka šajā punktā norādīto noziedzīgo nodarījumu sankcijās paredzētā pamatsoda – probācijas uzraudzības – spēkā stāšanās 2022. gada 1. janvārī noteikta, lai likuma grozījumus saskaņotu ar 2020. gada 17. decembrī Saeimā pieņemtajiem grozījumiem Krimināllikumā, kas arī stājās spēkā 2022. gada 1. janvārī (Tieslietu ministrijas priekšlikumi 13. Saeimas likumprojektam Nr. 971/Lp13).

Apkopojot minēto, atzīstams, ka Krimināllikuma pārejas noteikumu 25. un 26. punktā noteikti izņēmuma gadījumi, kādos pamatsods – probācijas uzraudzība – piemērojams:

1) nepilngadīgajiem – par jebkuru šā likuma sevišķajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja tas izdarīts pēc 2021. gada 31. decembra;

2) pilngadīgām personām – par pārejas noteikumu 25. un 26. punktā norādītajiem konkrētiem noziedzīgajiem nodarījumiem, ja tie izdarīti pēc 2021. gada 31. decembra.

Tādējādi secināms, ka līdz jauniem likuma grozījumiem, kas noteiks citu pamatsoda – probācijas uzraudzības – piemērošanas kārtību par noziedzīgajiem nodarījumiem, kuri šobrīd nav minēti pārejas noteikumu 25. un 26. punktā, nevienai personai nevar piemērot šo pamatsodu, ja noziedzīgs nodarījums izdarīts līdz 2022. gada 1. janvārim.

Ņemot vērā, ka /pers. A/ ir pilngadīgs apsūdzētais, kurš Krimināllikuma 180. panta pirmajā daļā paredzētos noziedzīgos nodarījumus izdarīja līdz 2022. gada 1. janvārim, un Krimināllikuma 180. pants šajos pārejas noteikumu punktos nav minēts, apelācijas instances tiesa pretēji Krimināllikuma 5. panta pirmajai daļai un pārejas noteikumu 25. un 26. punktam apsūdzētajam /pers. A/ noteikusi pamatsodu, kāds nebija paredzēts Krimināllikuma 180. panta pirmās daļas sankcijā likuma redakcijā šā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā. Līdz ar to tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574. panta 3. punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu.

[3.2] Iepriekš minēto argumentu kopums ir pamats Senāta secinājumam, ka prokurores kasācijas protestā norādītie argumenti par likuma pārkāpumiem soda noteikšanā ir pamats Zemgales apgabaltiesas 2022. gada 17. oktobra sprieduma atcelšanai daļā par apsūdzētajam noteikto sodu un galīgo sodu, un šajā daļā lietas nosūtīšanai jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atkārtoti izskatot lietu, apelācijas instances tiesai no jauna jāizvērtē sodu ietekmējošie apstākļi un jānosaka apsūdzētajam /pers. A/ sods, ievērojot Krimināllikuma 46. pantā norādītos soda noteikšanas vispārīgos principus un Krimināllikuma 5. panta nosacījumus par Krimināllikuma spēku laikā.

[4] Kasācijas protestā prokurore norādījusi, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti noraidījusi lūgumu par tiesu medicīniskās ekspertīzes noteikšanu apsūdzētajam.

Senāts atzīst, ka kasācijas protests šajā daļā nav vērtējams, ievērojot Kriminālprocesa likuma 573. panta pirmajā daļā ietverto nosacījumu, jo prokurore šo protesta argumentu nav pamatojusi ar Krimināllikuma pārkāpumu vai Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu un konkretizējusi kā lūguma motivēta noraidīšana ietekmējusi apelācijas nolēmuma tiesiskumu.

Turklāt no apelācijas instances tiesas sprieduma redzams, ka tiesa ir izvērtējusi un motivējusi, kādēļ noraida lūgumu par tiesu medicīniskās ekspertīzes noteikšanu apsūdzētajam /pers. A/. Apelācijas instances tiesa ir norādījusi, ka lietā iegūtas pietiekamas ziņas par apsūdzētā veselības stāvokli un viņam nepieciešamo aprūpi, kā arī par apstākļiem ieslodzījuma vietā un tajā pieejamiem pakalpojumiem un aprūpi personām ar invaliditāti.

[5] Senāts atzīst, ka, atceļot apelācijas instances tiesas spriedumu un nosūtot lietu jaunai izskatīšanai Zemgales apgabaltiesā, apsūdzētajam /pers. A/ ir turpināma drošības līdzekļu – uzturēšanās noteiktā vietā un aizlieguma izbraukt no valsts – piemērošana.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587. pantu, Senāts

nolēma

atcelt Zemgales apgabaltiesas 2022. gada 17. oktobra spriedumu daļā par /pers. A/ noteikto sodu par diviem Krimināllikuma 180. panta pirmajā daļā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, par Krimināllikuma 15. panta ceturtajā daļā un 180. panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu un saskaņā ar Krimināllikuma 50. panta pirmo un otro daļu noteikto galīgo sodu;

atceltajā daļā nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Zemgales apgabaltiesā;

pārējā daļā Zemgales apgabaltiesas 2022. gada 17. oktobra spriedumu atstāt negrozītu;

apsūdzētajam /pers. A/ turpināt piemērot drošības līdzekļus – uzturēšanos noteiktā vietā un aizliegumu izbraukt no valsts.

Lēmums nav pārsūdzams.

I. L. Zemīte A. Poļakova A. Uminskis